

Tiltjuk, tűrjük vagy támogatjuk? Gépi fordítás a fordítóképzésben.

Beszámoló a szakfordító szakmai napról
(Budapest, 2023. február 16.)

Tiltjuk, tűrjük vagy támogatjuk? Gépi fordítás a fordítóképzésben címmel rendezte meg 2023. február 16-án a Károli Gáspár Református Egyetem az idei online szakfordító szakmai napját. Az első előadó, Heltai Pál professor emeritus, nyitó előadásában rámutatott arra, hogy amennyiben különböznek a gépi fordítás hibái a humán fordítási hibáktól, akkor mindenképpen szükséges a szakfordításhallgatókat külön trenírozni az utószerkesztésre. Ennek keretében a részleges vagy teljes utószerkesztési kompetencia kialakítása esetében fontos, hogy a terminusok helytelen vagy megtévesztő használata is kellő figyelmet kapjon.

A második előadás során Fischer Márta, a BME GTK Idegen Nyelvi Központ igazgatója, ismertette a BME Őszi Konferenciája keretében megrendezett Tanár-tanár találkozón elhangzott felvetéseket, kiemelve a képzőintézmények évről-évre visszatérő dilemmáját a tudásátadás vs. készségfejlesztés fókuszba helyezéséről. A képzőintézmények 2022-ben leszögezték, hogy a képzésekben mindenképpen külön kell választani a fejlesztést az értékeléstől, s ennek értelmében meg kell találni az utószerkesztői kompetencia mérésére alkalmas eszközöket is. A piaci igények változásának függvényében folyamatosan módosuló tananyagok már minden esetben tartalmazzák a lektori kompetencia fejlesztését, melyet a jövőben a különböző fordítómotorok előnyeinek és hátrányainak gyakorlati megismertetésével, illetve az egyes szövegtípusokra jellemző, szükséges utószerkesztői műveletek oktatásával kell kiegészíteni. Ugyanakkor a képzések minősítő (értékelési) szakaszában nem ajánlott a gépi fordítás alkalmazása, mely szabály betartását a képzők a hallgatók egyéni felelősségvállalásának körébe utalják.

Dragaschnig Edina, a grazi Karl-Franzens-Universität oktatója, az utószerkesztés oktatásának tapasztalatairól szóló előadásban kiemelete, hogy képzésük során elsősorban a gépi fordítás tartalmi, illetve kultúraspecifikus hibáira hívják fel a hallgatók figyelmét. Felfogásukban az utószerkesztés megteremti annak a lehetőségét, hogy a fordító elsősorban a forrásnyelvi szöveg legösszetettebb, legnagyobb kihívást jelentő részeire tudjon összpontosítani, miközben a hallgató/fordító azonosítja és javítja a gépileg fordított szöveg pontatlanságait.

A hazai képzőintézmények gépi fordítás oktatással kapcsolatos javaslatainak, gyakorlatának összegzését folytatta az a kerekasztal, amelyet Robin Edina (ELTE Nyelvi Közvetítés Intézete) és Seidl-Pécs Olivía (BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar) vezetett és melynek felkért hozzászólói Csatár Péter (DE), Kóbor Márta (PTE), Kovács Tímea (KRE), Lesznyák Márta (SZTE), Szabó Csilla (BME), Valentinyi Klára

(SZIE) és Vermes Albert (EKE) voltak. A kerekasztal résztvevői megerősítették, hogy a képzőintézmények érzékelik a gépi fordítással és utószerkesztéssel kapcsolatos kérdések tárgyalásának szükségességét, ugyanakkor nem rendelkeznek még ezen a téren kiforrott gyakorlattal, egyelőre inkább egyéni oktatói kezdeményezések jelennek meg a képzésekbe ágyazva. Az intézmények igyekeznek a CAT-eszközök és a gépi fordítás oktatását a képzés későbbi szakaszára, az alapkompenciák elsajátítása utánra halasztani, miután már befejeződött a fordítói nyelvi tudatosság fejlesztése. Mind a CAT-eszközök, mind a gépi fordítás oktatása megjelenik a technológiai kompetencia részeként a legfontosabb kompetenciamodellekben (EMT, PACTE), ezért oktatásuk megkerülhetetlen. Ugyanakkor a legtöbb fordítóképzőnél egyelőre inkább játékos megközelítés jellemzi a technológiai kompetencia ezen részterületeinek oktatását. A gépi fordítás utószerkesztésének oktatásánál a jövőben azt is fontos lesz tisztázni, hogy milyen minőségű célnyelvi szövegeket kérünk ennek eredményeként számon, mivel a gépi fordítás utószerkesztésének célja sok esetben nem azonos a humán fordítás kimeneti követelményeivel.

A délutáni szekció első előadója, Nagy Judit (Villámfordítás), a fordítóirodai tapasztalatok kapcsán elmondta, hogy elsősorban tanítható, szakmailag elfogadott fordítómotorokat fejlesztenek és használnak az irodák, míg az egyes felkért fordítók az irodai fordítások esetében is alkalmazzák az ingyenesen vagy csekély ellenszolgáltatás ellenében elérhető fordítómotorokat. A gépi fordítások utószerkesztésével az irodák tapasztalata szerint szinte a felére csökken a fordításra szánt idő. Kivételt csak az érzékeny tartalmú dokumentumok képeznek, melyek esetében az irodák kifejezetten tiltják a gépi fordító rendszerek használatát.

Kovács Tímea (KRE) a humán és gépi fordítást, valamint utószerkesztést összehasonlító empirikus kutatása azt vizsgálta, hogy a fordítók bizonyos előre kiválasztott elemek (pl. *the*, *with*, *hogy*) esetében pontosan milyen műveleteket végeznek az utószerkesztés során. Kovács az egyelőre igen kis méretű korpusz elemzése nyomán megállapította, hogy a hallgatói fordítások esetében magyar–angol irányban inkább a szószintű javítások a jellemzőek az utószerkesztésre, míg angol–magyar irányban több az utószerkesztés következtében megjelenő hiba.

Lesznyák Márta (SZTE BTK) egy longitudinális kutatás kapcsán beszélt a célnyelvi szöveg minőségét javító utószerkesztés háttérében álló kompetenciaelemekről, melyek közül meglátása szerint a forrásnyelvi kompetencia megléte és minősége hatványozottan befolyásolja az utószerkesztett szöveg minőségét. A kutatás folytatása arra keresi még a választ, hogy pontosan mely utószerkesztői alkompetenciákat szükséges a képzés ideje alatt gyakoroltatni és mely alkompetenciákat kell a fordítónak magának akár a képzés alatt, akár a képzés után fejlesztenie.

Seidl-Pécs Olivía